

Indiešu vērtības globālajā kontekstā (S.S.Naganand)

(Iekcija nacionālajā konferencē par „Vērtību iniciatīvas augstākās izglītības iestādēs”

Maharani Lakshmi Ammani sieviešu koledžā, Bengaluru)

Lai ar kādas pārmaiņas nāktu, lai kādas būtu bēdas un trūkums, patiesu mīlestību tie neietekmē. Mūsdienās grūtības vai problēmas mīlestību pārvērš naidā. Īsta mīlestība ir kā salds auglis, kas nobriest no labo darbu zieda. Mīlestība valda bez zobena. Tā saista bez likumiem. Kā lotosa zieds atveras saullēktā, tā cilvēka sirds uzdzied, kad tajā ielīst Mīlestība.

Visām senajām civilizācijām ir dziļi filosofiskie pamati. Indiešu civilizācija, kuras vecumu skaita no 5000. gada pirms Kristus, ir kā vērtību noliktava. Līdz ar pasaules attīstību, zināšanu eksponenciālo pieaugumu saistībā ar komunikāciju attīstību, mūsdienīgas idejas un domas guvušas ievērojamus sasniegumus daudzās humanitārās mācību jomās. Mūsdienu domātāji bieži paziņo, ka senās domas un vērtības vairs neattiecas uz moderno pasauli. No otras puses svētie un gaišreģi iesaka senās Indijas vērtības kā panaceju mūsdienu pasaulei. Šos divus atšķirīgos viedokļus būtu jāapvieno. Ir mūžīgās vērtības, kas attiecas arī uz mainīgo sabiedrību. Vairums moderno reliģiju dibinātāju savas mācības veidoja pamatojoties uz senajām vērtībām. Šīs vērtības ir piederīgas ne tikai Indijas sabiedrībai, bet visai mūsdienu globālajai cilvēces kopienai. Dažas no *Sanathana Dharma* senatnīgajām vērtībām apskatīsim tālāk.

Vasudaiva Kutumbakam ir bieži citēts. To lieto, runājot par cilvēces kopīgo māju, kur katrs cilvēks ir daļa no vienas ģimenes, un tā ir Dieva ģimene. Šāda atziņa stiprina daudzas īpašības, kas nepieciešamas mierīgai sadzīvošanai, piemēram, toleranci, pacietību, pieņemšanu, piedošanu, mīlestību, cieņu, labas manieres, runas ar mēru un citas īpašības. Ja šī atziņa tiks pieņemta attiecībās starp valstīm, tā pāraugs pasaules mierā. Ja to pieņems kaimiņattiecībām, ģimenēs vai kolektīvos, tā veicinās došanas un ņemšanas principu. Ņemot šo par pamatu, aplūkosim reliģiju piecus galvenos principus. Tās ir indiešu vērtības, jo tās cēlušās no senajiem Indijas svētajiem rakstiem un eposiem, piemēram, Vēdas, Upanišadas, Puranas, Mahakavjas un Bhagavatgita.

Satja

Pirmā no vērtībām ir *Satja* jeb patiesība. Ir teikts, ka Dievs ir patiesība un patiesība ir Dievs. Tas nozīmē, ka Dievs ir mūžīgs un mūžība ir Dievs. Patiesība ir tas, kas nemainās. Tā ir kvalitāte, kas nodrošina domas, vārda un darbu vienotību. Domu, vārdu un darbu saskaņa

rada cēlumu; ja tie savstarpēji nesaskan, veidojas ļaunums. Patiesība ir nemainīga. Šādā aspektā Augstākā Būtība jeb Dievs arī ir patiesība. Ja mēs to ievērojam mūsu ikdienas dzīvē un uzvedībā, mums veiksies. Taitirija Upanišadas (*Taittiriya Upanishad*) māca *Sathyam Vada*, kas nozīmē ‘runāt patiesību’. Šīs valsts nacionālais moto ir *Sathyameva Jayate*, tas nozīmē, ka patiesība viena pati uzvarēs un valdīs. Iedomājaties pasauli, kurā visi saka patiesību. Tad nevajadzēs valdības, policiju, tiesas un likuma ieviešanas iestādes. Bet šīs iestādes ir nepieciešamas mūsdienu sabiedrībā, jo pirmatnējā patiesības būtība ir atkāpusies otrā plānā. Šī mūžīgā vērtība ir kļuvusi par aizliegumu globālā izpratnē.

Bhagavans Šri Satja Sai Baba saka: “Pati patiesības pieredze var veicināt mīlestību, patiesībā viss ir visaptverošs un integrējošs, bez atšķirībām. Patiesība ir virziens, un mīlestība ir spuldze, kas to izgaismo. Ar patiesību jūs varat piedzīvot mīlestību, ar mīlestību jūs varat vizualizēt patiesību.”

Dharma

Dharmas jēdziens attīstījās hindu filosofijā. Jēdziena *dharma* nozīmi ir grūti ielikt vienā angļu valodas vārdā, tāpēc to brīvi tulko kā tikums. Jēdzienam *dharma* ir daudzi aspekti. Dharmu bieži raksturo kā pareizu rīcību. Tā ir dzīvesveids. Tā ir prāta stāvoklis, kurā cilvēks cenšas iet pa pareizo ceļu. Sakām vārds: „*Dharmo Rakshati Rakshitaha*” skaidri pasaka, ka tas, kas aizstāv un atbalsta Dharmu ir vienmēr Dharmas aizstāvība. Dharmas uzsvars vienmēr ir praktiskā darbība, kura katram jākopj savā dzīvē. Tā prasa māceklim būt *Brahmachari* (ievērot celibātu). Tā prasa mājas saimniekam rūpēties par ģimeni: tā prasa *Sannyasi* (tam, kas atsacījies) ievērot dziļu gavēni savas dvēseles paaugstināšanai kopienas labā.

Tāpēc Dharma ir dzīvesveids. Vienkāršos vārdos, tas nozīmē - sekot savai sirdsapziņai un savam stāvoklim dzīvē.

Babas kodolīgs citāts piešķir citu perspektīvu šim jēdzienam:

Neredzi ļaunu, skaties, kas ir labs.

Nedzirdi ļaunu, klausies, kas ir labs.

Nerunā ļaunu, runā labu.

Nedomā ļaunu, domā labu.

Nedari ļaunu, dari labu.

Tas ir ceļš pie Dieva.

Šanti

Šanti jeb miera jēdziens uzsver vajadzību visām būtnēm palikt klusā vienotā atmosfērā. Tā nepavisam nav pasīva īpašība. Dažādās pretējās emocijas, vilkšana un grūdieni dzīves stacijā atrodas savstarpēji dominējošā konfliktā. Tā ir ļoti būtiska īpašība – spēja saglabāt līdzsvaru ģimenē, sabiedrībā un valstī. Tā prasa tādas garīgās īpašības kā apmierinātību, laimi, gandarījumu, pieņemšanu, toleranci un piedošanu. Tikai tad, kad šīs īpašības ir harmonizētas prātā, tās tiek ieviestas rīcībā. Šanti ir prāta stāvoklis, kurš palīdz pacelt dvēseli.

Prema

Mīlestība ir nozīmīgākais princips, no kura rodas dzīvība. Mīlestības nozīme ir universāla. Pasaulē nav būtnes, kura negrib mīlestību vai izvairās no tās. Tas ir dabisks stāvoklis: mīlēt un būt mīlētam. Atšķirība starp ikdienas mīlestību un mīlestības filozofisko būtību ir tāda, ka otra ir universāla un beznosacījumu. Mīlestība nešķiro cilvēkus. Kad mīlestība pārvēršas darbībā, tā kļūst par *Seva* jeb kalpošanu. Mīlestība pieaug, ja kalpošana ir nesavtīga. Upanišādās mīlestības jēga ir raksturota dažādos veidos. Mīlestība nevar pastāvēt bez *Thyaga* jeb ziedošanās. *Sraddhaya Deyam* nozīmē ‘dot cienot’. Tā notiek, ja mīlat cilvēkus, kuriem dodat. Ja dodat ar vainas apziņu, tā nav patiesa mīlestība. Cilvēku vienīgais mērķis ir realizēt to dievišķo dzirksti, kas cilvēkos ir tāda pati kā Dievišķā Būtnē jeb Dievā, jeb, lai kādā ar vārdā To nosauktu.

Bagavana Šri Satja Sai Babas vārdiem: “Patiesa mīlestība ir tīra un nesavtīga pret visām dzīvām būtnēm, uzskatot tās par Dieva iemiesojumu, un negaidot neko pretim. Mīlestībai jābūt brīvai no nepatikām, tai jābūt draudzīgai un līdzjūtīgai pret visām būtnēm (*Advешta Sarva Bhutanam, Maitra Karuna Eva Cha ...*). Lai ar kādas pārmaiņas nāktu, lai kādas būtu bēdas un trūkums, patiesu mīlestību tie neietekmē. Mūsdienās grūtības vai problēmas mīlestību pārvērš naidā. Īsta mīlestība ir kā salds auglis, kas nobriest no labo darbu zieda. Mīlestība valda bez zobena. Tā saista bez likumiem. Kā lotosa zieds atveras saullēktā, tā cilvēka sirds uzzied, kad tajā ielīst mīlestība. Kā uguns liesmas svelme, kā saules stari, Dievišķā Mīlestība ir katra cilvēka dabiska īpašība.”

Ahimsa

Ahimsa nenozīmē vardarbības trūkums. Tā ir tas pats, kas miers. *Ahimsa* ir prāta stāvoklis, kad praktizētājs nevar iedomāties kādu sāpināt, veicot vardarbību. Ideālu *Ahimsu* parādīja Mahatma Gandijs, kas bieži runāja un sludināja, ka ja esi dabūjis pliķi pa vienu vaigu, tad pagriez sitenam arī otru. Tas nozīmē, ka, lai arī kāds dara tev sāpīgi, tev nav jāatdara, bet jāturpina sava mierīgā izturēšanās. Ar šādu filosofiju dzīvojot, Gandijs radīja *Sathyagraha* koncepciju, kas ir miera pilns protests pretstatā dusmām. Tas ir līdzeklis, kā

savu stingro pārliecību paust pilnīgā mierā. Praktizējot *Ahimsa* mūsdienās, mazinātos vardarbība ne tikai cilvēku sabiedrībā, bet arī attiecībā pret citām dzīvām būtnēm, kurām ir tiesības dzīvot līdzās. *Ahimsai* nav jābūt tikai pasīvā veidā, tai var būt dažādas formas. Baba saka: „Parasti mēs domājam, ka *Ahimsa* nozīmē nedarīt ļaunu citai dzīvai būtnei. *Himsa* (vardarbība) ir ne tikai fizisko ciešanu radīšana; pat skatīšanās uz devalvētām, pazeminātās vērtības lietām, klausīšanās ļaunumā vai nepareizos vārdos un rupja runāšana – tas viss ir *Himsa*.”

Rakstura veidošana ar vērtībām

Redzam, ka šīs indiešu vērtības tiek plaši lietotas globālajā kontekstā. Kad šīs vērtības iemācās un pieņēma studenti, it īpaši augstāko mācību iestāžu studenti, rezultāts var būt miera veidošana sabiedrībā. Uzticības rezultātu piecām mūžīgajām indiešu vērtībām ir izteicis Bagavans Baba šādā veidā:

Kad sirdī ir taisnīgums,

Raksturā ir skaistums.

Kad raksturā ir skaistums,

Mājā ir harmonija.

Kad mājā ir harmonija,

Tautā ir kārtība.

Kad tautā ir kārtība,

Pasaulē ir miers.

Sīvas konkurences pasaulē, kurā zināšanu apguvi virza izdzīvošanas instinkts, indiešu senā pieredze zināšanas iegūt pašu zināšanu pēc un garīgai attīstībai ir atvirzījusies pēdējā vietā. Līdz ar informācijas sprādzienu, zināšanas ir vieglāk atrast datorā ar peles klikšķi. Studenti šodien smagi pūlas apgūt zināšanas, meklējot uzņemšanas visu jomu augstskolās, - medicīnā, inženierijā, tieslietās, humanitārās zinātnes u.c. Ļoti reti šajās mācību iestādēs vērtību sistēma ir kā daļa no mācību programmas. Tam ir divi iemesli. Pirmkārt, uzsvars ir uz laicīgo zināšanu apguvi un uzmanība netiek pievērsta garīgai attīstībai. Cilvēka dzīves mērķis aprobežojas ar materiāliem panākumiem.

Seni indiešu nesavtīgais mērķis bija dvēseles attīstība uz augstāku būtni – Dievu. Šajā procesā, laicīgās zināšanas, kuras viņi izstrādāja, un lielāko daļu no kurām nezina ne mūsdienu studenti, ne pasniedzēji, ir paslēptas senajos tekstos, un tāpēc ir zaudētas mūsdienu civilizācijai. Baba ir teicis, ka zināšanas bez gudrības ir priekšraksts postam. Atbildība par sabiedrību un tās individuālo sastāvdaļu darbības rezultātiem no tiek ignorēta vienas daļas

sabiedrības. Klasisks piemērs ir vides degradācija, ko izraisa rietumu pasaule, un kurai ir jāatbild par ievērojamu daļu no siltumnīcefekta gāzēm. Pēc Dharmas kritērija atbilde ir acīmredzama, - mums nav tiesību dabas resursus lietot šādā veidā, radot kaitējumu pasaules iedzīvotājiem.

Šo vērtību ieviešana augstākajās mācību iestādēs ir ļoti būtiska pasaules labklājībai. Studenti, kas apgūst šo augstāko mācību iestāžu programmas, ienāk sabiedrībā un ar laiku sāk pildīt svarīgu lomu korporatīvo organizāciju attiecībās, valdībā un profesionālās organizācijās. Studenti, kuri apguvuši vērtību izglītību, ir labāk sagatavoti efektīvai rīcībai. Tie var palīdzēt ieaudzināt labāko praksi, kas būtu jāievēro globālā mērogā. Šīs cilvēciskās vērtības ir universālas, un tām nav nekāda sakara ar reliģiju. Visas reliģijas ievēro tās pašas vērtības. Apgūta tehniskā vai cita veida augstākā izglītība, ja līdztekus tiek veidots studentu raksturs ar vērtībizglītības mācību metodēm, piemēram, situācijas analīzi, grupu diskusijām un lekcijām par plašo Indijas vērtību loku, dos iespēju viņiem būt labākā pozīcijā, īstenojot vērtības savā nākotnes dzīvē, neatkarīgi no tā, kur viņi dzīvo vai strādā.

Lai no kura redzes punkta skatītos, augstskolas spēš dod daudz vairāk tautas veidošanai, ja tehniskā izglītība tiks apvienota ar vērtībizglītību visās piedāvātajās mācību programmās. Šis ir unikālais mācību veids, ko izveidojis Bagavans Šri Satja Sai Baba savās dibinātajās mācību iestādēs, sākot no sākumizglītības līdz doktoru apmācībai: vērtību izglītība, kas ir daļa no mācību programmas. Šri Satja Sai Augstākās izglītības institūts, kas uzskatāms par universitāti, strādā pēc Gurukula (*Gurukul*) sistēmas, kurā skolotājs un apmācāmais uzturas kopā, un skolotāji dod izglītību ķermeņa, prāta un dvēseles attīstībai. Tas ir ideāls izglītības veids, ja mums jāved mūsu jaunākā paaudze uz labāku pasauli.